Bộ Giáo Dục và Đào Tạo

Trường ĐH Nông Lâm TP. HCM

BÀI GIẢNG LÂM SẢN NGOÀI GỖ

Bài 5. Lập kế hoạch quản lý Lâm sản ngoài gỗ

Nguyễn Quốc Bình

Bài: Lập kế hoạch quản lý LSNG

1. Mục tiêu bài học
2. Xác định các phương án quản lý
3. Các bước lập kế hoạch
4. Khung logic của việc lập kế hoạch
5. Công cụ hỗ trợ trong lập kế hoạch

Mục tiêu bài học

- Xác định được các phương án cải tiến việc quản lý bền vững để nâng cao giá trị của các loại lâm sản ngoài gỗ trong sinh kế địa phương;
- Lập một kế hoạch quản lý và phát triển lâm sản ngoài gỗ ở cấp cộng đồng.
- Tổ chức thực hiện một kế hoạch quản lý và phát triển lâm sản ngoài gỗ ở cấp cộng đồng.

Các phương án quản lý LSNG

Dựa trên:

- Bối cảnh của cộng đồng/hộ gia đình
- Sự phụ thuộc của cộng đồng/hộ/nhóm hộ vào LSNG
- Mối quan hệ của các cộng đồng/hộ/nhóm hộ trong bối cảnh phụ thuộc vào LSNG
- Thực trạng quản lý LSNG tại cộng đồng

Đánh giá nhanh hiện trạng cộng đồng

- Các nội dung cần đánh giá:
  - Cơ sở hạ tầng/địa bàn
  - Tình hình dân cư
  - Tài nguyên tiếp cận
  - Kinh tế - thu nhập (sinh kế)
  - Lịch sử hình thành
  - Hoạt động (lâm nghiệp, nông nghiệp,..)
  - Thuận lợi, khó khăn, thách thức và cơ hội (SWOT)
  - Luật tục/định chế
  - Mối quan hệ với các bên liên quan

Thực trạng gì đây?

Thực trạng gì đây?

- Người dân khai thác LSNG
  - Lồ ô/măng
  - Đi bằng thuyền
- Họ phụ thuộc như thế nào?
  - ….

Bước chuẩn bị lập kế hoạch dự án LNXH định hướng theo mục tiêu

Các chú ý khi lập và tổ chức thực hiện các dự án về LSNG

- Lôi cuốn tất các bên liên quan trong tiến trình phân tích vấn đề và lập kế hoạch,
- Sử dụng tiến trình *Khung logic,*
- Giám sát tiến độ và các ảnh hưởng hoặc hoạt động quản lý,
- Lập kế hoạch ngay tại địa điểm dự kiến xây dựng dự án/hoạt động.

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. **Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng**
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. Lập kế hoạch thực thi
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Điều tra đánh giá LSNG:

- Thực trạng về số lượng và chất lượng.
- Ước tính giá trị.
- Vùng rừng có LSNG cần bảo vệ.
- Khả năng tái sinh, cường độ khai thác.
- Giám sát những điều kiện sinh thái rừng và đánh giá da dạng sinh học
- Đánh giá nguồn LSNG có sự tham gia
  - Lôi cuốn người dân vào việc đánh giá

Phác thảo bản đồ khu vực

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. **Xác định và phân tích các bên liên quan**
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. Lập kế hoạch thực thi
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Lôi cuốn các bên liên quan

Những trở ngại

Phân tích thành viên/các bên liên quan

- Xác định toàn bộ cá nhân, tổ chức, nhóm liên quan hoặc có ảnh hưởng đến tiến trình dự án,
- Phân tích các đặc điểm chính của các thành viên về chức năng, nhiệm vụ; SWOT và tiềm năng của họ,
- Xác định mối quan hệ giữa các bên: hợp tác, canh tranh, mâu thuẫn, xung đột,
- Xác định mối quan tâm của các bên liên quan
- Xác định khả năng đóng góp và hưởng lợi từ dự án của các bên liên quan.

Phân tích tầm quan trọng và mức độ tham gia

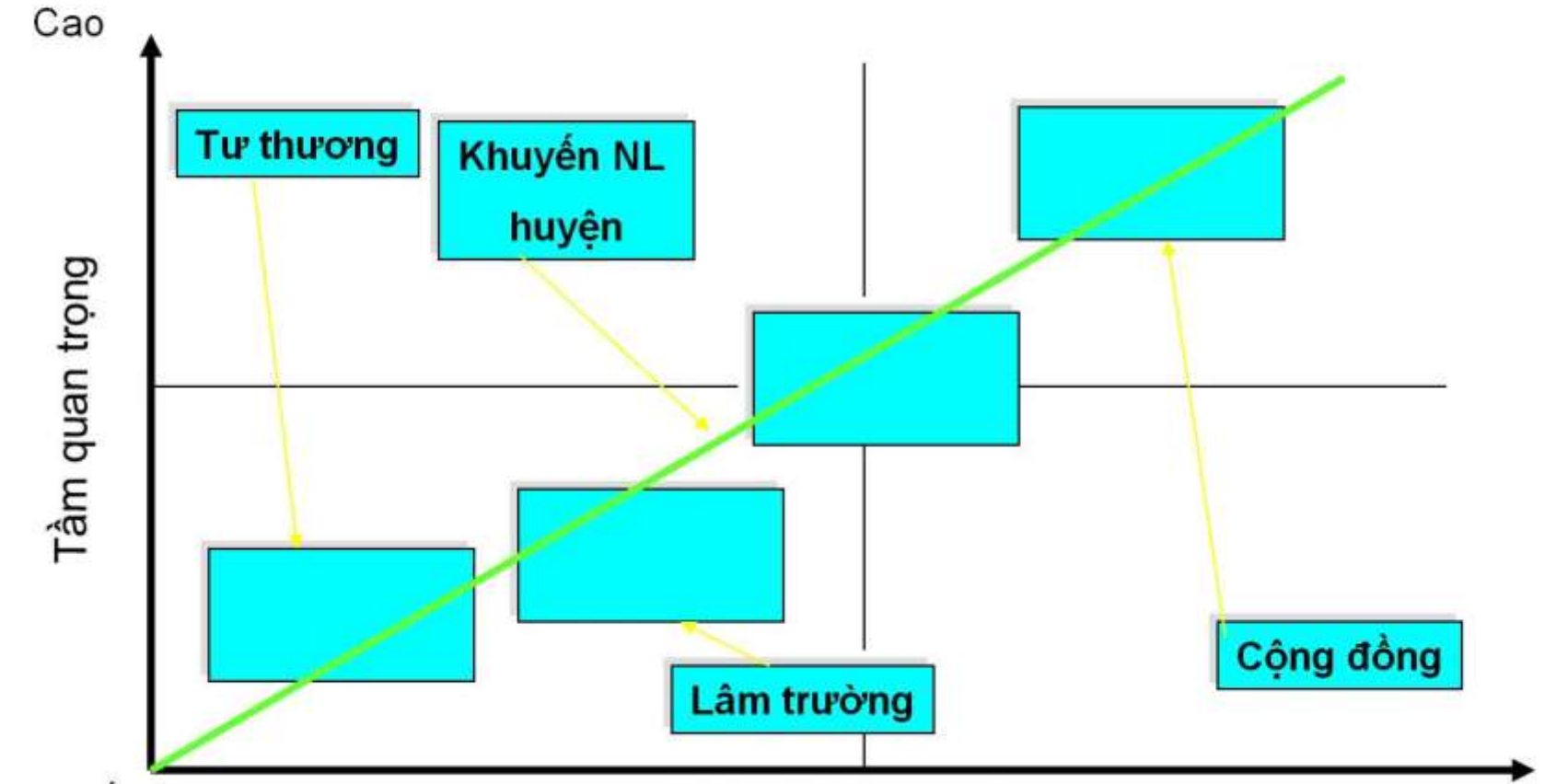

Ma trận quan hệ các bên liên quan

Mối quan hệ	Cộng đồng	C. quyền cơ sở	Khuyến NL	Dân cư bên ngoài	Dịch vụ tư nhân
Cộng đồng		Quản lý	Hợp tác	Mâu thuẫn	Hợp tác
C. quyền cơ sở			Hợp tác	Quản lý	Cạnh tranh
Khuyến NL					
Dân cư bên ngoài					
Dịch vụ tư nhân					

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. **Xác định các vấn đề (issues)**
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. Lập kế hoạch thực thi
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Vấn đề gì ở đây?

Vấn đề gì ở đây?

Xác định vấn đề: - Cây vấn đề

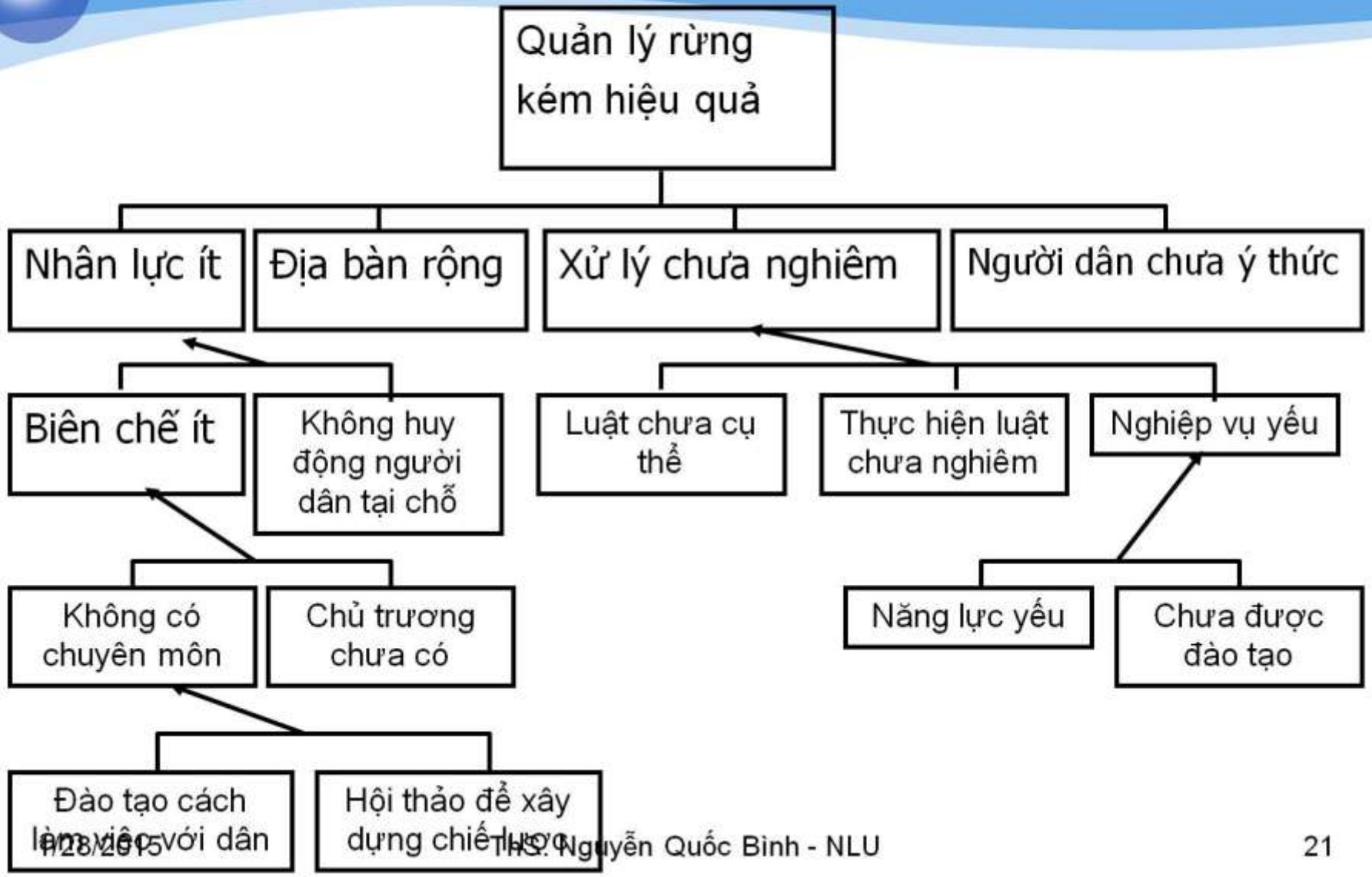

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. **Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý**
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. Lập kế hoạch thực thi
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Phân tích xác định mục đích đến kết quả

Mục đích	❖ Mục đích phải có tính thực tiễn, khả thi nhưng đồng thời cũng phải bao quát để thực hiện tầm nhìn của cộng đồng và các bên liên quan.
Mục tiêu	■ Mục tiêu phải cụ thể; đo đếm được; có thể đạt được, thực tiễn, có giới hạn thời gian để đạt được kết quả
Kết quả	■ Kết quả phải được trình bày rõ ràng và phù hợp với mục tiêu của dự án.

Logic của khung logic

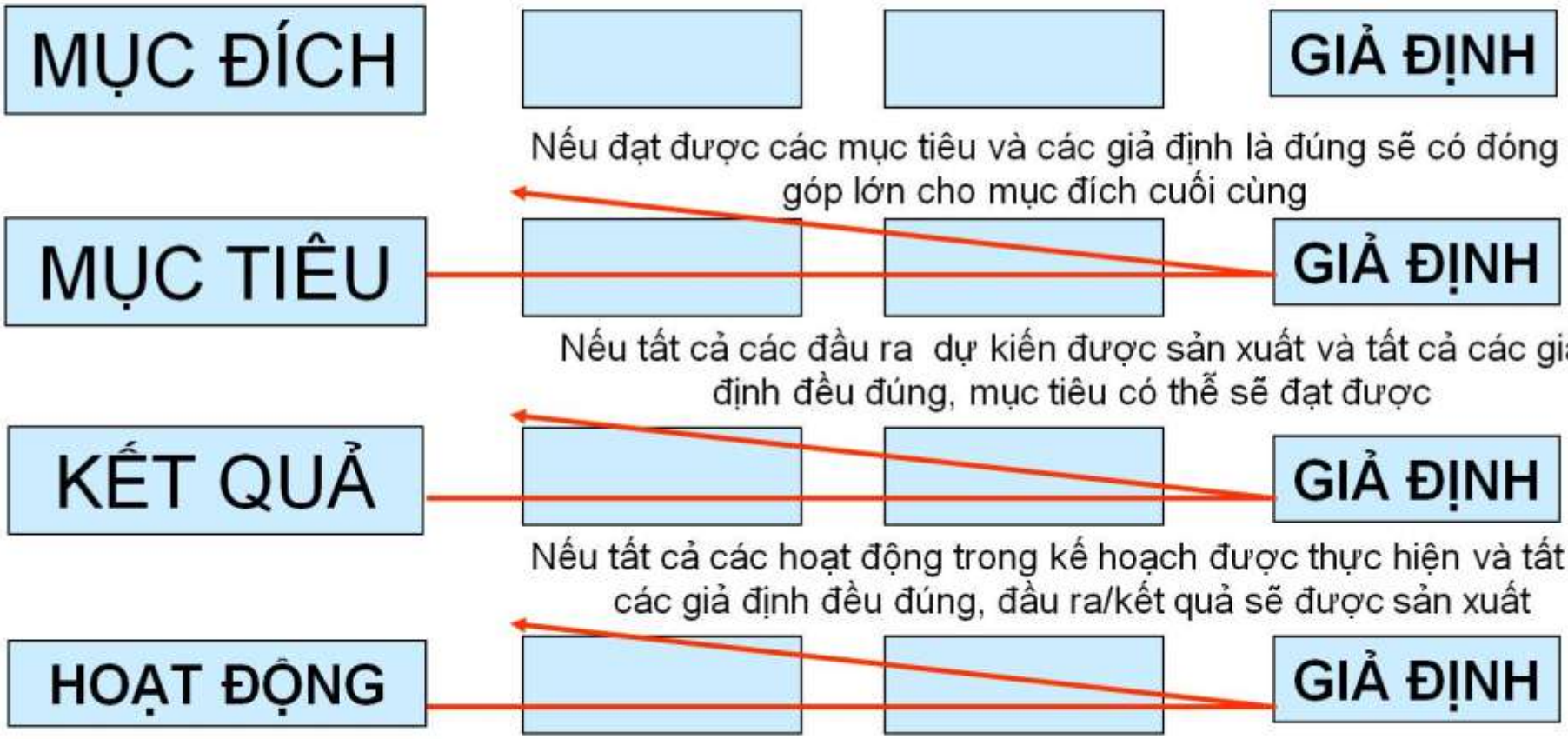

Ma trận lập kế hoạch của dự án

	Mục tiêu/ hoạt động	Chỉ tiêu ktra Khách quan	Phương tiện kiểm tra	Các giả định
Mục đích	Lâm sản ngoài gỗ được quản lý tốt hơn	Diện tích rừng có LSNG có chủ đến 2010	Hệ thống giám sát có sự tham gia Có tài liệu tại cđ.	Chiến lược đúng và ổn định
Mục tiêu	1. Nâng cao nhận thức của cộng đồng về giá trị LSNG	100% số hộ dân biết về giá trị của LSNG	Điều tra có sự tham gia: mẫu ngẫu nhiên	Phù hợp với quy hoạch tổng thể của địa phương
	2. LSNG được phân cấp cho người dân quản lý, hưởng lợi	1500 ha rừng và đất rừng được người dân QL và sử dụng	Đánh giá từ bên ngoài. Báo cáo cho dự án	Người dân chấp nhận và đúng với quy định NN
Kết quả	1.1. Người dân nhận thức đúng về LSNG	80% loài LSNG có giá trị được biết	Thẩm định ngẫu nhiên	Các lớp tập huấn được thực hiện thành công
	2.1. Rừng được qlý dựa vào c.đồng	Người dân quản lý rừng vì hưởng lợi	Báo cáo đánh giá hiện trường	QLý rừng c đồng được thừa nhận
Hành động	1.1.1. Tập huấn về nhận biết và giá trị	20% hộ tham gia tập huấn	Báo cáo tập huấn của cộng đồng	Có cơ chế hợp tác giữa KNL+Ndân
	2.1.1. GĐGR rõ ràng ngoài hiện trường	Người dân xác định được DT rừng	BC của thôn, Đánh giá hiện trường	Có sự hỗ trợ của trường ĐH Xdựng

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. **Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp**
6. Lập kế hoạch thực thi
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Công cụ sắp xếp ưu tiên: Bắt cặp

Loài	Nhóm tre nứa	Nhóm Nguyên vật liệu	Nhóm dược liệu	Nhóm lương thực	Thú rừng
Nhóm tre nứa		TNưá	Dliệu	Lthực	TNứa
Nhóm N.vật liệu			Dliệu	Lthực	Thú
Nhóm dược liệu				Lthực	Dliệu
Nhóm lương thực					Lthực
Thú rừng	2	0	3	4	1

Công cụ sắp xếp ưu tiên: Bắt cặp

Loài/Tiêu chí	Ăn	Bán	Dễ tìm	Dễ trồng	Tổng điểm
Nhóm tre nứa					
Nhóm N.vật liệu					
Nhóm dược liệu					
Nhóm lương thực					
Thú rừng					

Ghi chú: Cho điểm vào các ô/cột từ 1-5
1= không thích, 5 thích nhiều

Phụ nữ đẹp: Bắt cặp

Loài/Tiêu chí	Tuyền	Trang	Lê	Tiên	Thảo
Da trắng	3	4	2	5	5
Dáng đẹp	2	4	5	5	4
Hiền lành	0	5	3	5	3
Siêng năng	5	5	2	5	2
Nấu ăn ngon	1	3	5	5	1
	11	**21**	**17**	**25**	**15**

Ghi chú: Cho điểm vào các ô/cột từ 1-5
1= không thích, 5 thích nhiều

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. **Lập kế hoạch thực thi**
7. Giám sát – đánh giá có sự tham gia

Khung logic dự án (thường sử dụng)

Mục đích	Mục tiêu	Hoạt động/ nội dung	Kết quả dự kiến	Thời gian thực hiện
A	A0	A01	A01a	Xx
		A02	A02b	Xx
	A1	A10	A10a	Xx
		A11	A10b	Xx
		A12	A12	xx

Thực hiện kế hoạch

1. Chuẩn bị,
   - Nhân lực, thời gian, nguyên vật dụng, tài chính,
   - Địa điểm, các thủ tục hành chính,…
2. Lập kế hoạch tại thôn bản
   - Tạo cơ hội cho người dân thông và cùng thực hiện,
   - Dựa trên tiềm lực của địa phương
3. Giám sát và đánh giá
   - Tiêu chí đánh giá,
   - Thời gian đánh giá
   - Nhân lực đánh giá

Xây dựng kế hoạch hoạt động

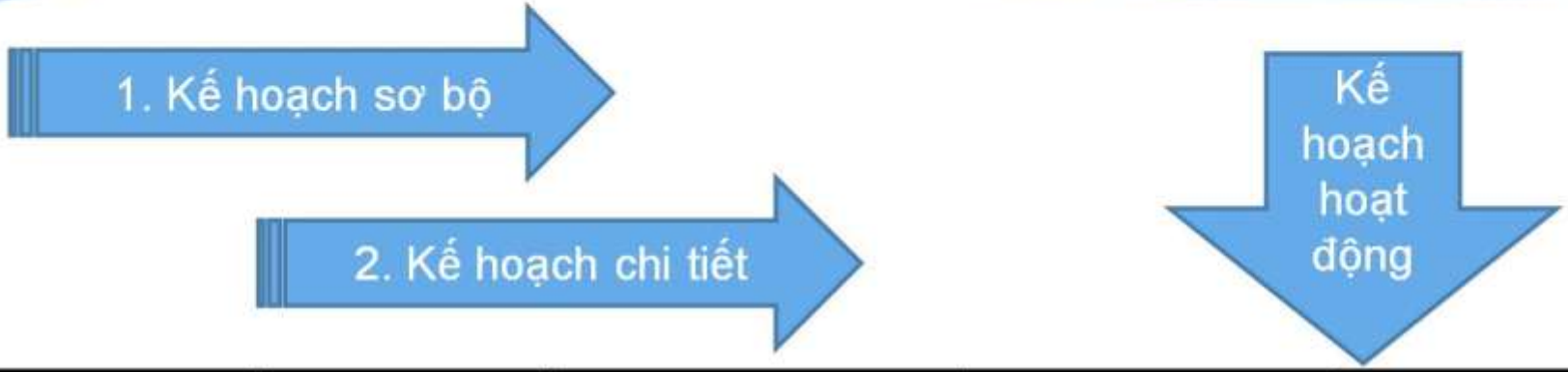

Hoạt động	Thời gian	Tài chính, phương tiện/vật tư	Nguồn nhân lực	Chịu trách nhiệm chính
Thu thập tài liệu thứ cấp	17/09-20/10	Thuê xe, giấy đi đường và giới thiệu, bảng nội dung cần, đề cương đã được duyệt,…	Thiết, Trang, Trâm	Nghĩa, Ty, Chí

Các bước trong lập kế hoạch DA QL LSNG

1. Điều tra đánh giá hiện trạng và việc sử dụng
2. Xác định và phân tích các bên liên quan
3. Xác định các vấn đề (issues)
4. Phân tích mục tiêu và chiến lược quản lý
5. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các giải pháp
6. Lập kế hoạch thực thi
7. **Giám sát – đánh giá có sự tham gia**
   - Xem lại từ bước 1 -6

Bộ công cụ trong PRA…

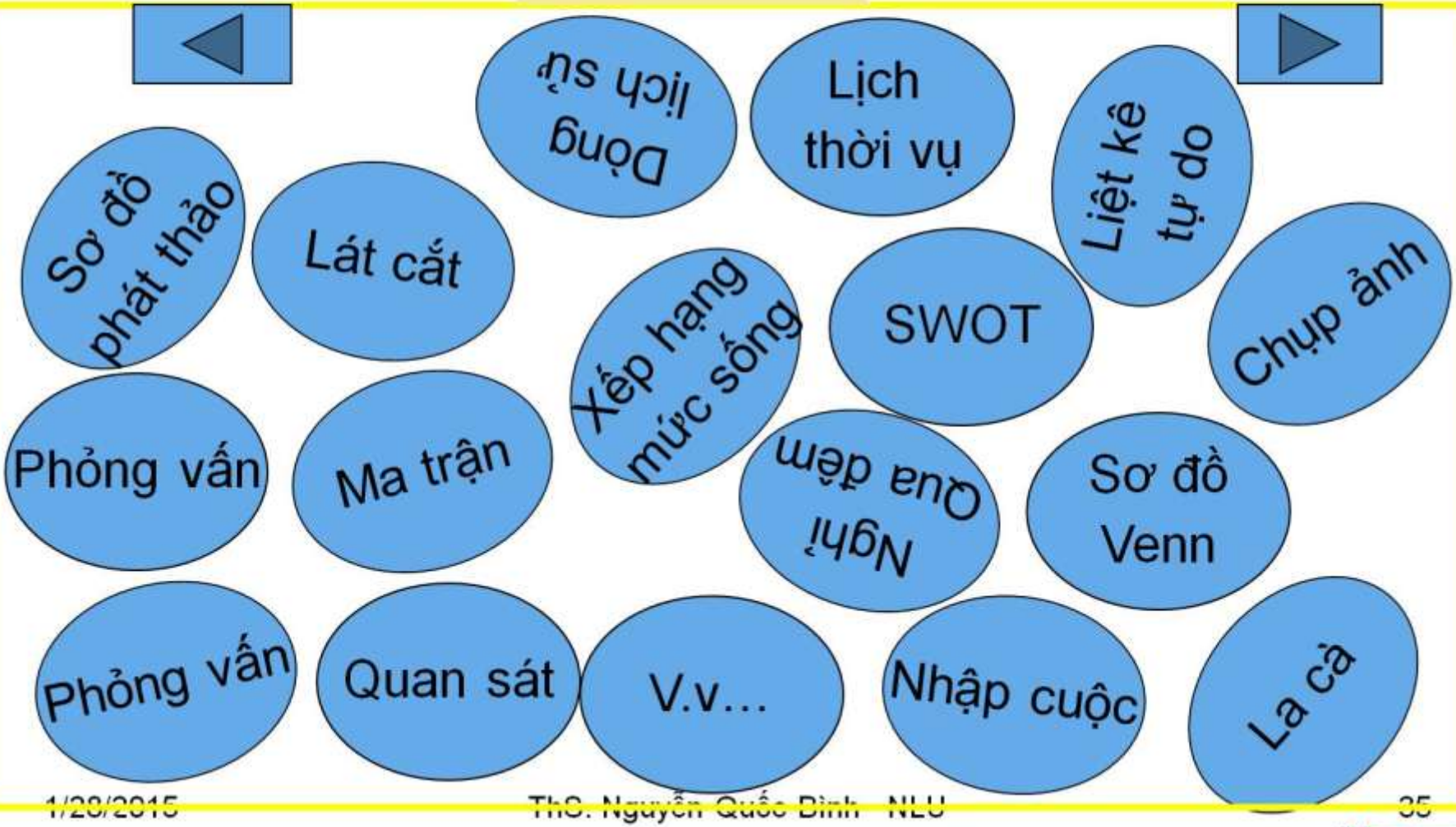

Cont.

Câu hỏi:

- Những việc cần tiến hành để điều tra sự phụ thuộc của người dân vào LSNG tại cộng cộng đồng là gì? Giải thích lý do tại sao anh/chị chọn những việc này?
- Những việc cần làm của một điều tra viên trong việc phân tích giá trị của LSNG trong tự nhiên là gì? Tại sao anh/chị chọn những việc làm này?

Bài tập

- Bạn hãy tự xác định mục tiêu để phân loại các loại LSNG sau đây và phân loại chúng theo hệ thống phân loại mà bạn cho rằng phù hợp cho mục tiêu, chứng minh tính phù hợp này?

1. Song – mây
2. Nấm Linh chi
3. Lồ ô
4. Mật ong rừng
5. Heo rừng
6. Sâm Ngọc Linh
7. Phong lan rừng
8. Măng cây le
9. Củ gừng
10. Cây lá đỏ (họ đước)
11. Cây quế
12. Cây thông
13. Huỳnh đàn/hoàng đàn
14. Cây me rừng
15. Cỏ lào/bong bay
16. Cây cao su

Yêu cầu:

1. Mỗi sinh viên làm một bài, nộp lại cho lớp trưởng trước 16g ngày 8/3/2013 cho lớp trưởng
2. Bài viết có thể đánh máy hoặc viết tay